Pla Docent “Abordatge de la disfàgia orofaríngia, malnutrició i higiene oral en persones grans: cribratge sistemàtic, diagnòstic clínic i tractament compensador”.

CONSORCI SANITARI DEL MARESME

Consorci de Salut i Social de Catalunya

FUREGA Fundació de Recerca en Gastroenterologia

Salut/ CatSalut

INTERVENCIÓ EDUCATIVA INEXES-PROJECTES TRANSFORMADORS CATSALUT-

Dates	Octubre - Desembre de 2023
Llengua	Català
Coordinador general	Pere Clavé
Professor coordinador	Alberto Martín Omar Ortega Paula Viñas
Professorat	Alberto Martín Omar Ortega Paula Viñas Mireia Bolívar Sergio Marín Pere Clavé

CONTINGUT GENERAL

La dificultat per formar el bolus alimentari i transportar-lo de la boca a l'esòfag s'anomena disfàgia orofaríngia (DO) i està reconeguda per la OMS (ICD-11: MD93) i com a síndrome geriàtric. S'associa a deshidratació (DH), malnutrició (MN) i pneumònia aspirativa (PA), quintuplica els reingressos hospitalaris i en pacients ancians causa de forma independent una mortalitat del 48.7% a l'any de l'alta hospitalària. La seva prevalença és del 23% en ancians (>70 a) de la comunitat, del 47.5% a nivell hospitalari, del 42.5% a centres sociosanitaris i del 65% a residències geriàtriques (>80% en els que pateixen malalties neurodegeneratives). Més de 450.000 persones a Catalunya pateixen DO però <15% són diagnosticades i tractades, el que s'associa a complicacions clíniques i sobrecostos sanitaris.

El diagnòstic de la DO està molt ben definit i consta de tres passos: a) el cribratge, b) l'avaluació clínica i c) l'avaluació instrumental. L'objectiu dels mètodes de cribratge és la detecció ràpida de les persones en risc de patir una patologia per realitzar-los una avaluació més acurada amb exploracions clíniques i instrumentals més precises i oferir-los un tractament. Quan aquests es detecten, per al diagnòstic clínic de DO disposem del Mètode d'Exploració Clínica Volum-Viscositat (MECV-V), un test clínic senzill desenvolupat a l'Hospital de Mataró amb unes molt bones característiques psicomètriques (Sensibilitat 93.2%, Especificitat 81.4%) i àmpliament utilitzat internacionalment per prescriure la viscositat més adequada dels fluids alimentaris.
L'avaluació i tractament de l'estat nutricional i les cures de la salut oral dels pacients amb DO són cabdals per a minimitzar les potencials complicacions. L'abordatge d'aquestes condicions s'ha tractat prèviament mitjançant la Intervenció Mínima Massiva (IMM). Aquesta intervenció consisteix en tractar els principals factors de risc per patir una infecció respiratòria i malnutrició: 1) adaptació reològica dels fluids amb espessidor quan els pacients presenten alteracions de la seguretat en la deglució; 2) Triple adaptació dels aliments basada en la dieta mediterrània

(reològica, calòrico-proteica i organolèptica) en pacients malnodrits o en risc de malnutrició; i 3) millora de la higiene oral doncs s'ha establert una relació molt clara entre les infeccions respiratòries d'etiologia aspirativa i la salut oral.

Es necessari que els professionals de la salut que tenen cura dels pacients amb DO en qualsevol nivell assistencial coneguin la natura de les alteracions deglutòries, nutricionals i de salut oral així com el seu maneig per millorar els resultats de salut així com la qualitat de vida dels qui pateixen DO.

OBJECTIUS

GENERALS

Dissenyar i dur a terme en el marc dels Projectes Transformadors del CatSalut un pla formatiu per a clínics de les institucions col·laboradores i institucions partners que inclogui: formació sobre el diagnòstic, tractament i complicacions de la DO pels professionals sanitaris d'aquestes institucions en un curs asincrònic mitjançant una plataforma on-line de la Fundació de Recerca en Gastroenterologia (*www.furega.com*).

ESPECÍFICS

- Incrementar els coneixements clínics necessaris dels professionals de la salut sobre DO, estat nutricional i higiene oral.
- Identificar les alteracions de la deglució, de l'estat nutricional i de la salut oral i aprendre estratègies per a compensar-les.
- Conèixer els mètodes de cribratge, diagnòstic clínic i instrumental disponibles per a detectar la DO.
- Identificar els abordatges de tractament compensador per a l'adaptació de fluids i textures per tal d'assegurar una correcta hidratació i nutrició dels pacients amb DO.

COMPETÈNCIES TRANSVERSALS

- CT 1 Sensibilitzar en la importància del diagnòstic i tractament de la DO, malnutrició i higiene oral.
- CT 2 Adquirir coneixements pràctics en les tres àrees per l'aplicació en la pràctica clínica habitual.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

- M-1 Identificar els signes clínics d'alteracions de la seguretat i l'eficàcia en la deglució i conèixer la prevalença, factors de risc i signes d'alerta.
- M-1 Aprendre las possibles complicacions de les alteracions deglutòries i nutricionals.
- M-1 Conèixer la fisiopatologia de les alteracions de la deglució (eficàcia i seguretat).
- M-1 Identificar els costos associats a l'atenció de pacients amb DO i les seves complicacions. Quantificar els sobrecostos lligats a l'infradiagnòstic de DO i malnutrició.
- M-2 Conèixer l'algoritme diagnòstic de la DO i identificar les diferents etapes del procés.

- M-2 Adquirir competència en la realització del Mètode d'Exploració Clínica Volum-Viscositat (MECV-V) com a cribratge clínic o avaluació clínica del pacient.
- M-2 Identificar els signes videofluoroscòpics d'alteració de la seguretat i l'eficàcia de la deglució.
- M-2 Conèixer la fibroendoscòpia de la deglució i la manometria faringoesofàgica.
- M-2 Conèixer els tractaments rehabilitadors i compensadors existents i l'aplicabilitat en els diferents fenotips de pacients i nivells assistencials en els que són atesos.
- M-3 Conèixer la relació entre DO i la higiene oral.
- M-3 Sensibilitzar en la importància de la higiene oral i conèixer les peculiaritats de la salut oral en les persones amb DO.
- M-3 Aprendre els mètodes d'avaluació de la salut oral aplicables a peu de llit.
- M-3 Aprendre a fer una correcta higiene oral amb diferents tècniques aplicant els tractaments que han generat evidència científica.
- M-3 Familiaritzar-se amb els mètodes de cribratge i clínics per l'avaluació de l'estat nutricional.
- M-3 Aprendre a adaptar les textures en funció de la via d'alimentació i del nivell d'adaptació textural.
- M-3 Conèixer quins son els requeriments calòrics i proteics de les persones amb DO.
- M-3 Identificar la desnutrició i conèixer prevalença, factors de risc i signes d'alerta.
- M-3 Conèixer estratègies per millorar l'estat nutricional i propostes dietètiques per incrementar la densitat nutricional dels plats.
- M-4 Identificar els factors de risc relacionats amb la pneumònia aspirativa i la seva relació amb les cures de salut que necessiten els pacients amb DO.
- M-4 Conèixer l'experiència de Intervenció Mínima Massiva i els resultats clínics de la mateixa.

CONTINGUT DEL CURS

TEMPS	DOCENTS	CONTINGUT
0,5hores	Pere Clavé	1- Presentació del curs i introducció del projecte iNEXES
MÒDUL 1: INTRODUCIÓ DEL CURS. GENERALITATS, CONSEQÜÈNCIES CLÍNIQUES I ECONÒMIQUES DE LA DISFAGIA OROFARÍNGIA.		
2 hores	Omar Ortega Sergio Marín	2- Generalitats de disfàgia orofaríngia (DO) a. Fisiologia de la deglució b. Disfàgia orofaríngia, definició c. Prevalença d. Fisiopatologia e. Factors de risc f. Complicacions g. Fenotips de pacients amb DO 3- Health econòmics a. El cost de la DO i les seves complicacions.
MÒDUL 2: DIAGNÒSTIC I TRACTAMENT DE LA DO. STATE OF THE ART		
3'5 hores	Mireia Bolívar Omar Ortega Alberto Martín	4. Diagnòstic a. Algoritme diagnòstic b. Cribratge i. AIMS-OD ii. Altres mètodes de cribratge. c. Avaluació Clínica d. Avaluació instrumental i. Videofluoroscopia (VFS) ii. Endoscòpia de la deglució (FEES) iii. Manometria esofàgica d'alta resolució. e. Neurofisiologia 5. Tractament a. Tractament compensador i. Postures i maniobres ii. Adaptació de fluids i textures iii. Característiques reològiques i texturals del tractament compensador b. Tractament rehabilitador i. Maniobres de rehabilitació ii. Electroestimulació de la deglució. iii. Estimulació central
MÒDUL 3: IMPORTÀNCIA DE LA SALUT ORAL I L'ESTAT NUTRICIONAL EN PACIENTS AMB DO		
2 hores	Paula Viñas Alberto Martín	6. Importància de la higiene oral (HO) en pacients amb DO a. HO en pacient ancians amb DO b. Avaluació d'HO en pacients amb DO c. Tractament i recomanacions d'HO en pacients amb DO 7. Importància de l'estat nutricional en pacients amb DO d. Cribratge nutricional e. Diagnòstic nutricional f. Tractament i. Dietes de Textura Modificada (Triple adaptació dels aliments) ii. Suplementació nutricional iii. Fortificació de la dieta g. Hidratació dels pacients amb DO
MÒDUL 4: NOU PARADIGMA D'INTERVENCIÓ MULTIMODAL EN PACIENTS AMB DO		
1'5hores	Omar Ortega Paula Viñas Alberto Martín	8. Equip interdisciplinari en l'abordatge de la DO 9. Intervenció Mínima Massiva a. Concepte. Fisiopatologia de la PA b. Estudi Pilot c. Intervenció Òptima Massiva (IOM) 10. Informació i materials per pacients i cuidadors informals.

RESULTATS DEL APRENENTATGE

En finalitzar el curs l'alumne serà capaç de:

- Identificar la importància de la DO, malnutrició i la higiene oral en els pacients i l'impacte de les complicacions en els resultats de salut.
- Descriure els mètodes diagnòstics i els tractament compensadors per als pacients amb DO.
- Realitzar correctament el MECV-V identificant els signes clínics d'alteració de la seguretat i la eficàcia en la deglució.
- Avaluar i tractar la higiene oral dels pacients.
- Identificar, preparar i administrar els fluids alimentaris segons les necessitats dels pacients.
- Identificar i administrar les dietes de textura modificada segons la triple adaptació de la dieta mediterrània.

METODOLOGIA DOCENT

El crus s'impartirà íntegrament *online* i de manera asincrònica posant a disposició de l'alumne, mitjançant la plataforma virtual de la Fundació FUREGA, diferents materials docents que consistiran en: a) presentacions locutades, b) lectures d'interès i c) articles científics rellevants sobre el contingut dels mòduls. Els continguts es penjaran a la plataforma de forma quinzenal i estaran a disposició dels alumnes fins la finalització del curs.

SISTEMA D'AVALUCIÓ

El sistema d'avaluació serà *on-line* i constarà de 3 parts ben diferenciades:

1. **Sensibilització sobre el tema:** es passarà un qüestionari de sensibilització per conèixer quina importància te per l'alumne el contingut del curs.
2. **Avaluació de coneixements inicials i adquirits:** a l'inici i al finalitzar la formació es realitzarà un qüestionari autoadministrat *on-line* (puntuació del 0 – 100%), per tal d'avaluar els coneixements inicials i els adquirits durant la formació. Es considerarà aprovat el curs quan es superi el 50% en l'avaluació final.
3. **Enquesta de satisfacció:** al finalitzar la formació els alumnes emplenaran una enquesta de satisfacció sobre la formació rebuda per tal de millorar la qualitat del mateix per a properes edicions.

ESTADES FORMATIVES

Existeix la possibilitat de dur a terme estades formatives curtes (1 dia) al Hospital de Mataró per aprendre *in situ* la metodologia estudiada durant la formació. Aquestes estades s'oferiran en funció de la demanda de places i de la disponibilitat de calendari de la Unitat de Disfàgia de

l'Hospital de Mataró. Els alumnes interessats hauran d'enviar un correu electrònic a amartinma@csdm.cat per a sol·licitar plaça.